

การสรุปรายงานผลการดำเนินงานโครงการยกระดับนวัตกรรม
ชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคม

คำนำ

โครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลานอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งโครงการที่จัดตั้งขึ้นตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนในเรื่องการขาดแคลนน้ำ ทั้งน้ำอุปโภคบริโภคและน้ำทำการเกษตร การรักษาป่าเพื่อให้เกิด ความชุ่มชื้นในพื้นที่ โดยการพัฒนาแหล่งน้ำ การฟื้นฟูป่าไม้และพัฒนาประมง เพื่อให้เป็นแหล่งผลิต พันธุ์ปลาสำหรับแจกจ่ายให้แก่ราษฎรไว้บริโภคและสร้างอาชีพให้แก่ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงเป็น แหล่งเพาะพันธุ์ปลาให้แก่ราษฎรในเขตพื้นที่ภาคเหนือด้วย โดยมีพระราชดำริให้โครงการพัฒนาพื้นที่ ห้วยลานฯ เป็นสาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อนำ ผลสำเร็จจากการพัฒนาจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริมาขยายผล เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน ในการนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริตั้งแต่ปี 2530 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและประชาชน ส่งผลการพัฒนาในโครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลานฯ ประสบผลสำเร็จ ราษฎรในพื้นที่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความมั่นคงทั้งในส่วนของตนเอง ชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ (รายงานการประเมินผลโครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลานอันเนื่องมาจากพระราชดำริจังหวัดเชียงใหม่, 2561)

การพัฒนาท้องถิ่นในวิถีชีวิตของคนไทยกับสถาบันหลักในสังคมไทย ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับคนไทยนับตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และมีอิทธิพลต่อแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง จึงเกิดแนวคิดการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเป็นสถาบันหลักในสังคมไทย เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน โดยการขับเคลื่อนทั้ง 3 สถาบัน เป็นกระบวนการภาคประชาสังคมที่มีพลังในการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน ดังนั้นบ้าน วัด โรงเรียน จึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นทั้งทุนทางจิตวิญญาณและทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน (ยุรธร จีนา และรณิศา จีนา, 2560) และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง “แหล่ง” หรือ “ที่รวม” ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ สารสนเทศกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ในชุมชนที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตามอัธยาศัย ดังนั้นการสร้างและพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ เป็นการจัดให้มีการศึกษาที่เกื้อหนุนให้บุคคลในชุมชนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงภายใต้สิ่งที่มีอยู่ในสังคมรอบ ๆ ตัว ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เช่น จากประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน จากแปลงสาธิต จากศูนย์เรียนรู้ ฯลฯ โดยมีมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในลักษณะของการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ที่ไม่เน้นการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียน ดังนั้นการสร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในชุมชนจึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จะก่อประโยชน์ต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพจากประสบการณ์ตรง ซึ่งสัมผัสและจับต้องได้ทั้งนี้ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนไม่ได้มีเฉพาะต่อสมาชิกในชุมชนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงบุคคลทั่วไปและผู้ศึกษาอยู่ในสถาบันการศึกษาได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และก่อให้เกิดการจารึกข้อมูลชุมชนที่เป็นระบบด้วย

ซึ่งกระบวนการวิศวกรสังคม มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้สังคม หรือชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีเนื่องจากวิศวกรสังคมทำหน้าที่เป็นผู้วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน ออกแบบเพื่อสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพโดยการยกระดับองค์ความรู้ในชุมชน สร้างนวัตกรรมเพื่อการ แก้ปัญหาชุมชน และสร้างความยั่งยืนในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่บนฐานข้อมูล หรือบริบทของชุมชนนั้น ๆ ส่งเสริมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ฉะนั้น คุณภาพชีวิตของคนใน

สังคมจึงสามารถสร้างได้ด้วย การมีวิศวกรสังคมอยู่ในชุมชน (อภิสิทธิ์พร สถิตย์ภาติกุล, 2561) ดังนั้น วิศวกรสังคมจึงมีส่วนช่วยในการ ยกกระดับชุมชน โดยการวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ จากนั้นจึงถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมสำหรับการจัดการปัญหา อีกทั้งยังช่วยประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ และช่วยสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนาวิถีชีวิตในชนบทได้อย่างยั่งยืน ซึ่งกระบวนการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมให้กับนักศึกษา เป็นการจัดการเรียนข้ามศาสตร์แบบลงมือปฏิบัติจริง (Multidisciplinary Active Learning) โดยใช้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเป็นฐาน (Social Lab Based) ผ่านการ Coaching ของคณาจารย์ต่างคณะ ต่างสาขา และปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้นักศึกษาต่างคณะ ต่างสาขา ร่วมดำเนินกิจกรรมแก้โจทย์ปัญหาเชิงพื้นที่ (Area Based) ด้วยนักศึกษาเองตลอดกระบวนการ โดยมุ่งเป้าที่การสร้างให้นักศึกษาให้กลายเป็นบัณฑิตนักคิด นักสื่อสาร นักประสานและนักสร้างนวัตกรรมชุมชน (นงรัตน์ อิศโร, 2564)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จึงได้จัดทำ “โครงการบูรณาการแหล่งเรียนรู้ชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” เพื่อมุ่งพัฒนาต่อยอดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อความเป็นเลิศด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยุทธศาสตร์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรม และสืบสานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็ง รวมทั้งประยุกต์ใช้พหุวิทยาการ ความรู้จากองค์ความรู้หลายสาขาวิชา หลายศาสตร์ในคณะมาผสมผสานในการสร้างแหล่งเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับชุมชน อีกทั้งสามารถบูรณาการกับการเรียนการสอน และการวิจัย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาได้ศึกษาท้องถิ่นและชุมชน นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นทางด้านศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อตอบยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาในท้องถิ่นที่มีปรัชญาในการดำเนินงานคือ “สถาบันอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” โดยกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการจะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยพัฒนาทั้งชุมชนท้องถิ่น และนักศึกษาให้มีคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ มีประสบการณ์และมีความสามารถในการเป็นผู้นำที่เสียสละ สู่การเป็นวิศวกรสังคมในการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผู้จัดทำรายงาน

แบบรายงานผลการดำเนินโครงการ

ประเภท โครงการ () งานปกติ (✓) งานพัฒนา

หน่วยงาน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

1. ชื่อโครงการ: โครงการยกระดับนวัตกรรมชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรสังคม
2. ผู้รับผิดชอบโครงการ: อาจารย์นิชธิมา บุญเฉลียว
3. โครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 อยู่ภายใต้โครงการหลักที่ 3 โครงการสร้างอัตลักษณ์บัณฑิตวิศวกรสังคม คนของพระราชา ข้าของแผ่นดิน
4. ประเภทโครงการ: โครงการอบรม/บริการวิชาการ
5. เป้าหมายโครงการ: พัฒนาท้องถิ่นด้านสังคม
6. พื้นที่ดำเนินโครงการ: บ้านปาง-ห้วยลาน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
7. ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

ตัวชี้วัด	หน่วยนับ	ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567							
		ไตรมาส 1 (ต.ค. – ธ.ค.66)		ไตรมาส 2 (ม.ค. – มี.ค.67)		ไตรมาส 3 (เม.ย. – มิ.ย.67)		ไตรมาส 4 (ก.ค. – ก.ย.67)	
		แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล	แผน	ผล
<u>เชิงปริมาณ</u>									
1) นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ	ร้อยละ	100	100	-	-	-	-	-	-
2) การบูรณาการแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	แหล่ง	1	1	-	-	-	-	-	-
3) นวัตกรรมชุมชน	นวัตกรรม	-	-	1	4	-	-	-	-
<u>เชิงคุณภาพ</u>									
1) ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ	ระดับ	3.51	3.51	-	-	-	-	-	-
2) นักศึกษาได้รับการพัฒนาให้เป็นวิศวกรสังคม	ร้อยละ	100	100	-	-	-	-	-	-
<u>เชิงเวลา</u>									
1. กิจกรรมเป็นไปตามแผน	ร้อยละ	-	-	80	80	20	20	-	-

8. ผลการดำเนินงานของโครงการ

8.1 ผลผลิต (Output)

- 1) ได้บูรณาการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรสังคมสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนบ้านปาง-ห้วยลาน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
- 2) ได้นวัตกรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นบ้านปาง-ห้วยลาน ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

8.2 ผลลัพธ์ (Outcome)

- 1) ได้ชุมชนต้นแบบในการประยุกต์ใช้กระบวนการวิศวกรรมสังคมในการพัฒนาชุมชน
- 2) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มีแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคม

8.3 ผลกระทบ (Impact)

- 1) เพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง
- 2) พัฒนาและยกระดับรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น

9. ภาพกิจกรรม

9.1 การประชุมวางแผนและวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้วยเครื่องมือวิศวกรรมสังคม

ประชุมวางแผนการดำเนินโครงการและร่วมกันวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนบ้านโป่ง-ห้วยลาน สำหรับการพัฒนาทักษะวิศวกรรมสังคม ร่วมกับผู้นำนักศึกษา และสโมสรนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

9.2 การอบรมเชิงปฏิบัติการกิจกรรมส่งเสริมทักษะด้วยกระบวนการวิศวกรรมสังคม 4 ทักษะ (ทักษะการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะการประสาน ทักษะการสร้างนวัตกรรม)

กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการส่งเสริม ทักษะการคิดวิเคราะห์ (ฟ้าประทาน) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการสื่อสาร (นาฬิกาชีวิต) ทักษะการสื่อสารและการประสานงาน (Timeline พัฒนาการ และ Timeline กระบวนการ) ทักษะการเป็นนวัตกรรม (MIC Model)

9.3 การอบรมเชิงปฏิบัติการการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้านสู่นักศึกษา วิศวกรสังคม (เรื่องเล่าจากชุมชน)และประเมินการใช้ทักษะวิศวกรสังคมโดยปราชญ์ชาวบ้าน

กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาชุมชนจากปราชญ์ชาวบ้าน

กลุ่ม 1 สวนเกษตรผสมผสานและการทำลูกประคบสมุนไพร

กลุ่ม 2 เกือบ-อีต-ถัก-ทอผ้าฝ้ายและผลิตภัณฑ์ชุมชน

กลุ่ม 3 ชูต-ปั้น-ต้ม-คลุก ขนมขี้แมว

กลุ่ม 4 ฝ้ายด้ายอมสี่ธรรมชาติ

9.4 ออกแบบนวัตกรรมชุมชนแห่งการเรียนรู้ 1 ชุมชน 1 นวัตกรรม (M.I.C model)

